

Säätutkadatan käyttö edistyneemmille

IV Myrskybongarien kevätkoulutus

A-J Punkka

Kiitokset:

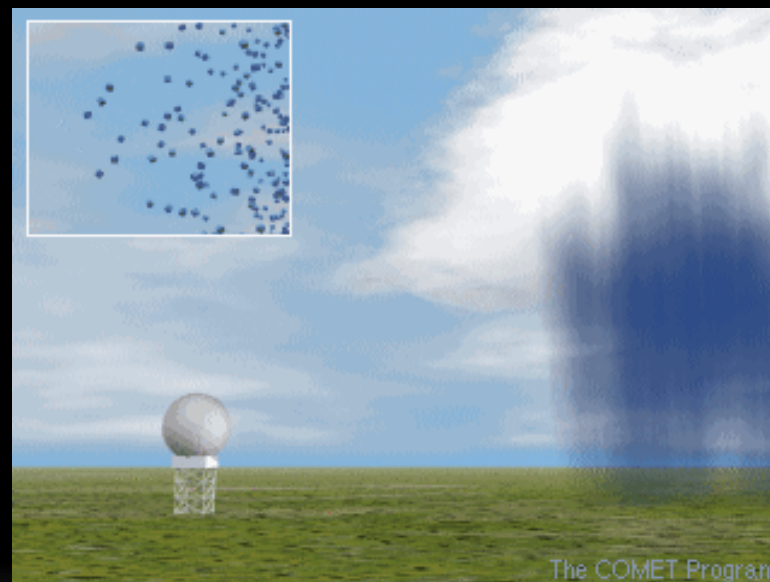
Elena Saltikoff, COMET

Kuva: Jussi Liikala

Miten säätutka toimii?

- Mikroaaltopulsseja (aallonpituus ~ cm) useilla eri suunta- ja korkeuskulmilla
- Pulssin lähettämisen jälkeen "kuunnellaan" mitä heijastuu takaisin
- Lähtöhetken ja paluuhetken aikaero >> sateen etäisyys
- Kaiun voimakkuus >> sateen voimakkuus
- Lähetetyn ja vastaanotetun signaalin vaihe-ero >> "tuuli"

Lähetystehosta murto-osa heijastuu takaisin

- Vastaanotettu pulssiteho luokkaa $10^{-13} \dots 10^{-8}$ W (vrt. lähetysteho ~ 300 kW)
- Yhtälössä muut tiedetään paitsi tutkaheijastavuustekijä (Z) => ratkaistaan yhtälö Z:n suhteen

Vastaanotettu teho:

$$\bar{P}_r = \frac{c\pi^3}{1024 \ln(2)} \left(\frac{P_t \tau G^2 \Theta \Phi}{\lambda^2} \right) \left(\frac{|K|^2 Z}{r^2} \right)$$

P_t = lähetysteho, G = antennin vahvistus, λ = tutkan aallonpituus, t = tutkapulssin pituus, A = antennin pinta-ala, R = etäisyys

Mikä ihmeen dBZ?

- Sateen intensiteetti esitetään logaritmisesti "dBZ-yksiköinä"
⇒ yksi 1 mm sadepisara 1 m³ ilmaa
⇒ 0 dBZ
- Tekemällä karkeita oletuksia dBZ voidaan muuntaa >> sateen intensiteetti (mm/h) >> sademäärä (mm)

Tutkaheijastuvuustekijä:

$$Z \equiv \frac{\sum_j D_j^6}{V_c}$$

D = yksittäisen pisaran halkaisija

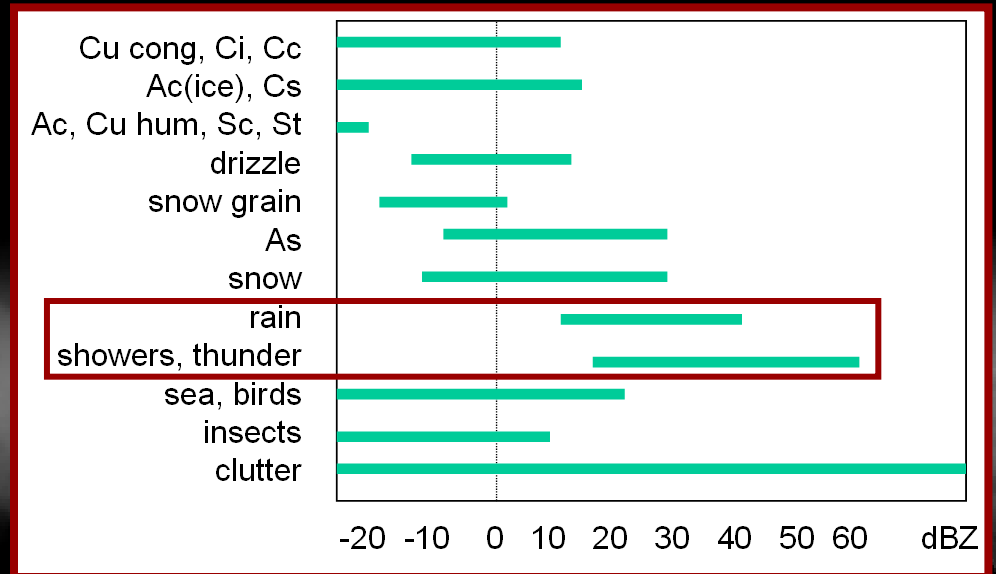
$$dBZ = 10 \log \left(\frac{Z}{1 \text{ mm}^6 / \text{m}^3} \right)$$

Myrskybongarin kaiut 50 dBZ+

- Ei voida valita kaikuja vain meteorologisista kohteista => kaikuja myös jääkidepilvistä, hyönteisistä, linnuista, laivoista, mastoista, rakennuksista, tuntureista

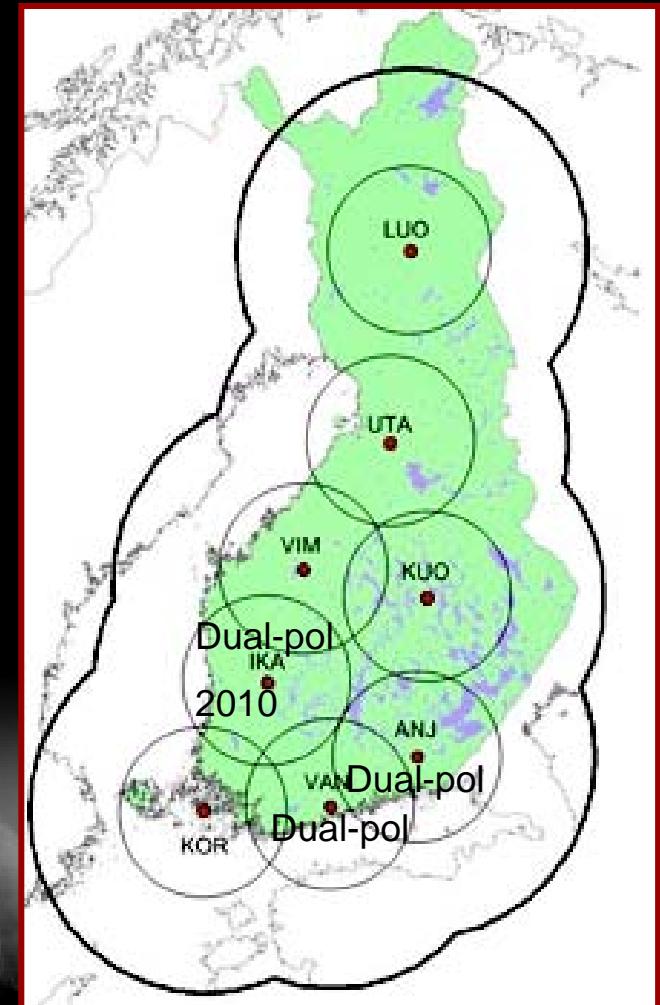
$$\overline{P_r} = \frac{P_i G^2 \theta^2 \pi^3 h |K|^2}{1024 \ln 2 R^2 \lambda^2} \sum_i D_i^6$$

Eri kohteiden tyypillinen dBZ-vaihteluväli

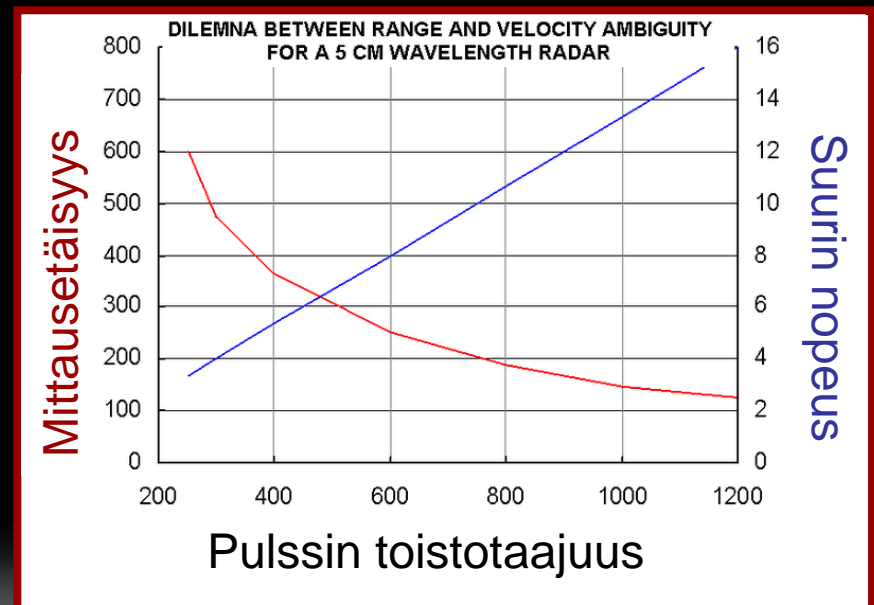
Kesällä 2010 kolme kaksoispolarisaatiotutkaa

- Ilmatieteen laitoksella 8 operatiivista säätutkaa
- Tutkien ominaisuuksia
  - Antennin halkaisija 4-6m
  - Keilan leveys 0,7-1 astetta
  - Pulssiteho 250 kW
  - Aallonpituus 5,3 cm
  - Alin mittauskulma 0,3 astetta
  - Tutkapulssin pituus 1-2 μ s
  - Näytteiden määrä 32
  - Pulssin toistotaajuus 500-1500 Hz

Doppler-dilemma rajoittaa mittauksia

- Jos halutaan kaikuja kaukaa, suurin tutkalla mitattavissa oleva yksikäsitteinen nopeus on alhainen => huono mm. mesosyklonien paikantamisen kannalta
- Jos halutaan mitata suuria nopeuksia, suurin mittausetäisyys pienenee => harvan tutkaverkon alueella mittausaukkoja

kuva: Wikipedia

Kaksoispolarisaatiolla tietoa sadepisaroiden muodosta

- Lähetetään sekä pysty- että vaakasuuntaan polarisoituja tutkapulsseja
=> kahden kanavan vastaanotetun tehon suhde ~ tieto pisaroiden muodosta
=> tehojen korrelaatio ~ sateen olomuodot / olomuotosekoitukset
- Suurin hyöty bongaukseen: varmempi rakeiden ja rakeiden tyyppin (jää- vai lumirae) tunnistus

”perinteinen” säätutka

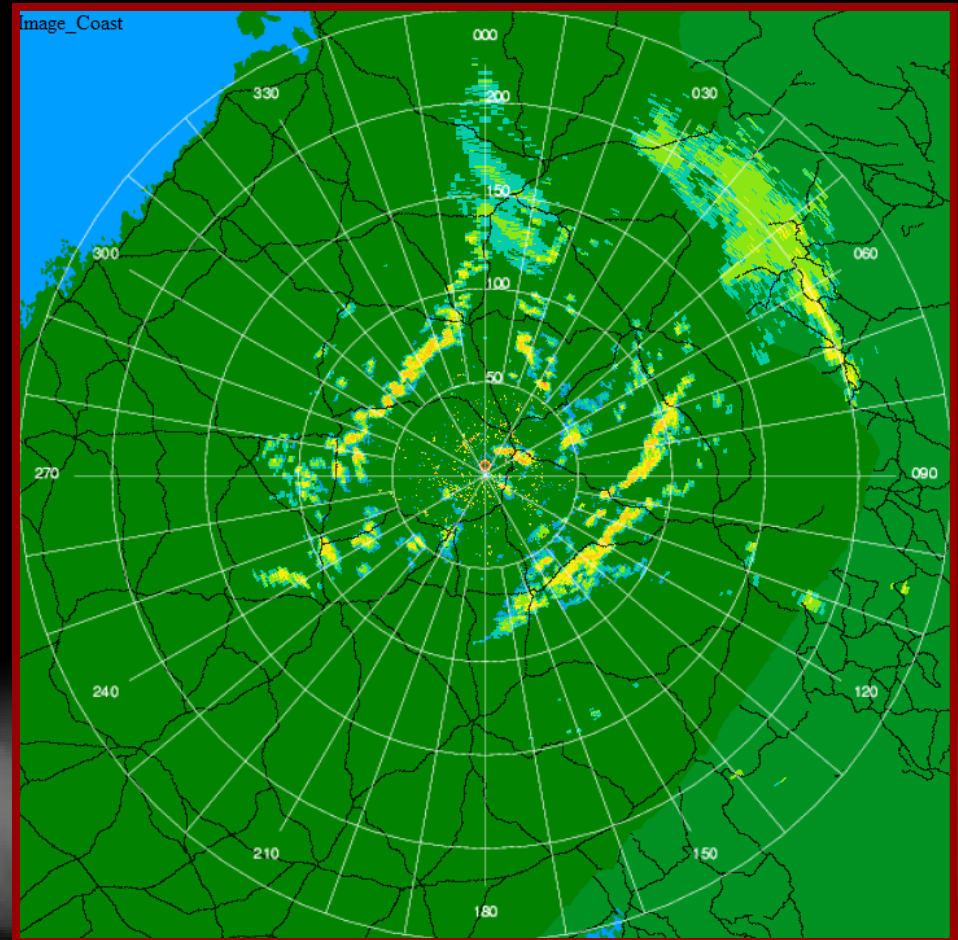
kaksoispolarisaatiosäätutka

Animaatiot: Terry Schuur

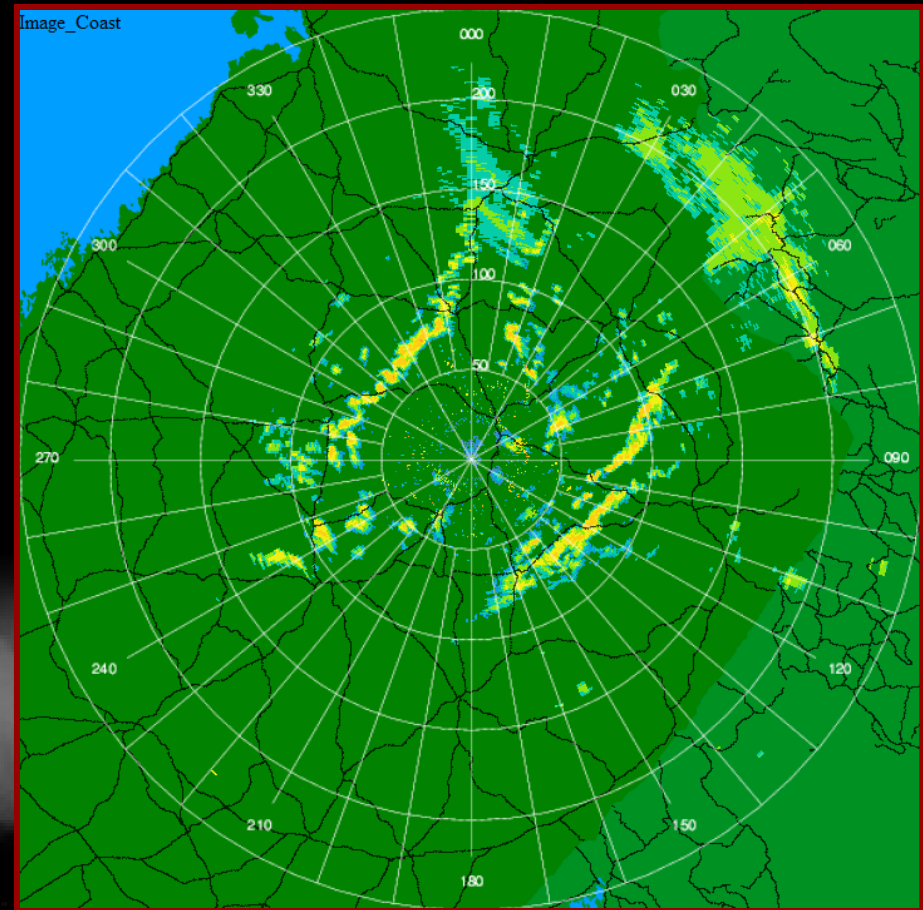
Tuotteita: PPI – plan position indicator

- dBZ-lukema yhdeltä mittauskulmalta yli yhden 360 asteen kierroksen
- Mittauspinta ylösalaisin oleva kartio (leffateatterin popcorn-astia), jonka reunan jyrkkyys riippuu mittauskulmasta

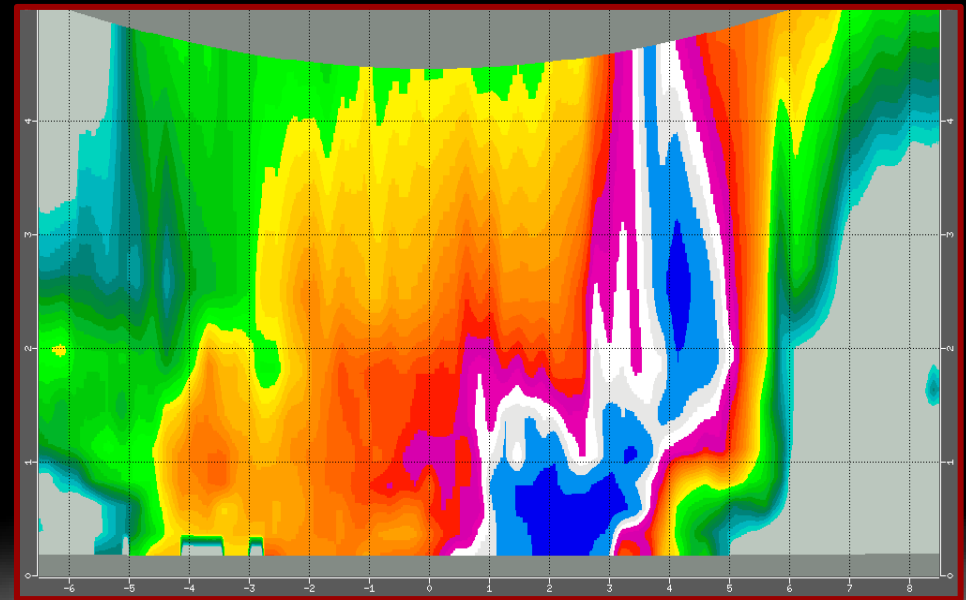
Tuotteita: CAPPI – constant altitude plan position indicator

- dBZ-lukema vakiokorkeudelta (esim. 500 m) yli yhden 360 asteen kierroksen => kaukana tutkasta mittausdataa ei ole, joten käytössä alin mittauskulma => mittauspinta tasapohjainen pyöreä kulho

Tuotteita: RHI – range height indicator

- Suunnataan tutka tiettyyn sivukulmaan ja liikutetaan antennia ylös alas => pystypoikkileikkaus sateesta
- Poikkileikkaus voidaan tehdä myös tavallisesta mittausdatasta "kerrostamalla", mutta tällöin ei ole kyseessä aito RHI.

Tuotteita: puuska

Laskenta:

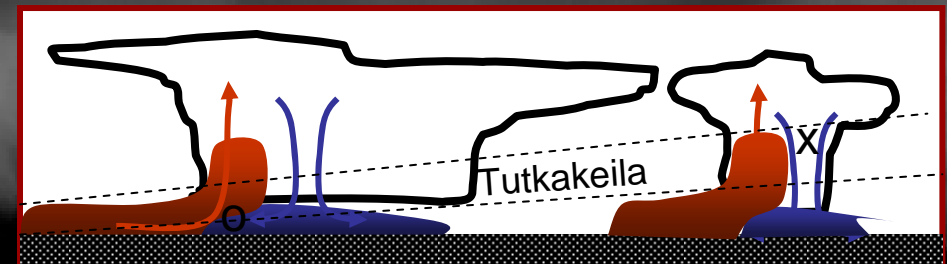
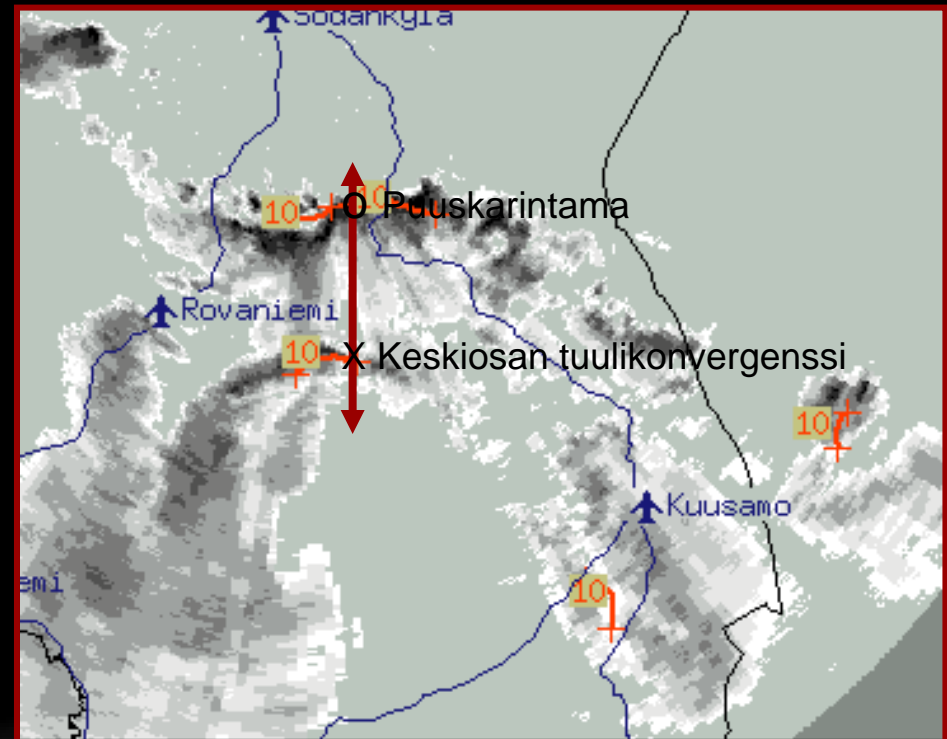
- Etsitään mm. kohtia, joissa tuulet kohtaavat eli $\Rightarrow \leftarrow$ (konvergenssi)
- Jos tällaisia kohtia vierekkäisillä suuntakulmilla, pisteet yhdistetään "puuskamadoiksi"

Käyttö:

- Puuskarintamien ja pilven keskiosan tuulikongressin paikantamiseen
- Huom! Alle 100 km etäisyydellä lähinnä puuskarintamat ja kauempana vain keskiosan konvergenssit.

Ongelmakohtat:

- Kaukaa ei voi nähdä puuskarintamia
- Jos konvergenssi on poikittain tutkasäteeseen nähden, paikannusta ei saada

Tuotteita: rae-algoritmit (POH ja LHI)

Laskenta:

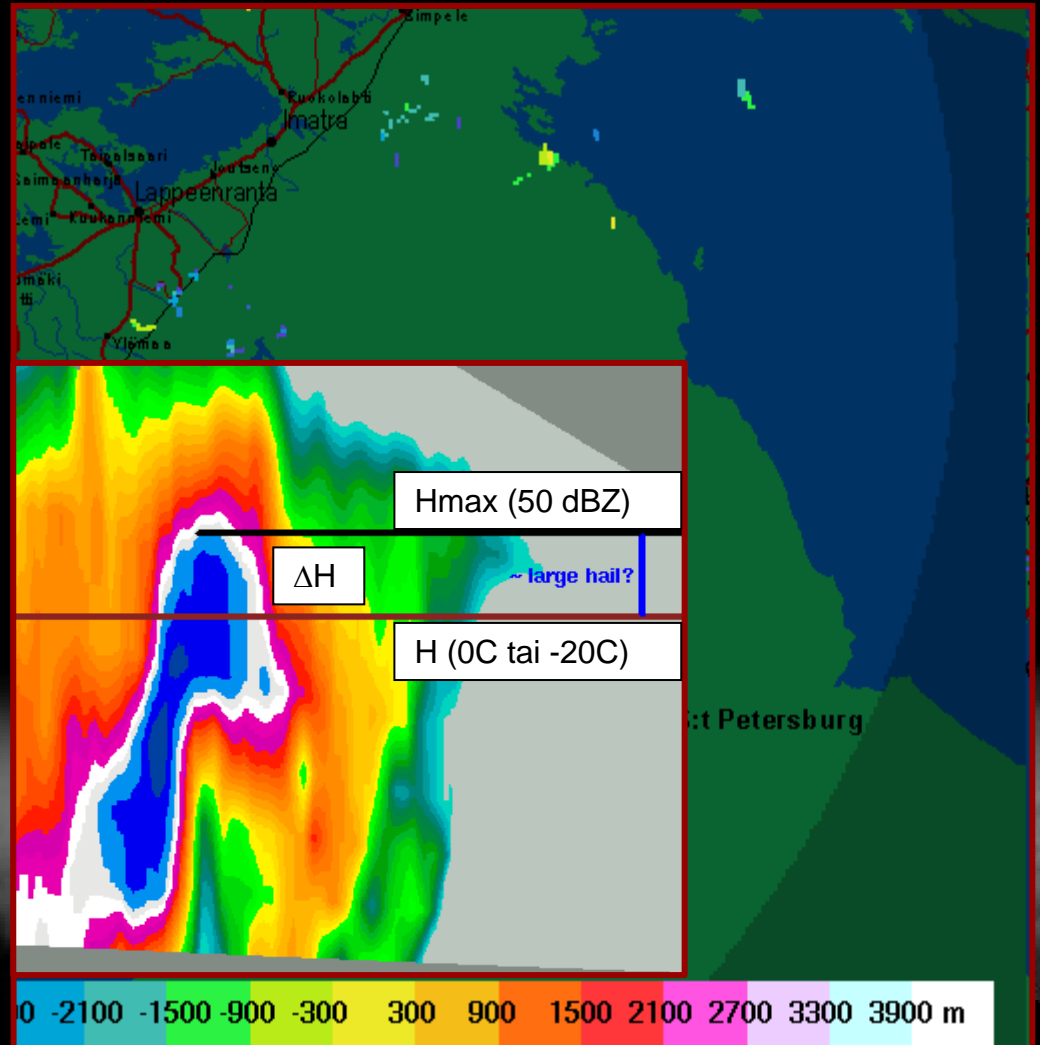
- Algoritmi, joka huomioi lämpötilan -20C korkeuden sekä 50 dBZ kaiun suurimman korkeuden. Eli $LHI = h_{max}(50 \text{ dBZ}) - h(0C/-20C) \Rightarrow$ mitä suurempi erotus, sen suurempi raeriski. POH:ssa käytetään lämpötilan nollarajaa.

Käyttö:

- POH: kiinnitä huomiota isoihin 80-100% alueisiin
- LHI: kiinnitä huomiota positiivisiin arvoihin
- Mitä pidempi kestoinen ja laajempi voimakas signaali, sitä isommat rakeet.

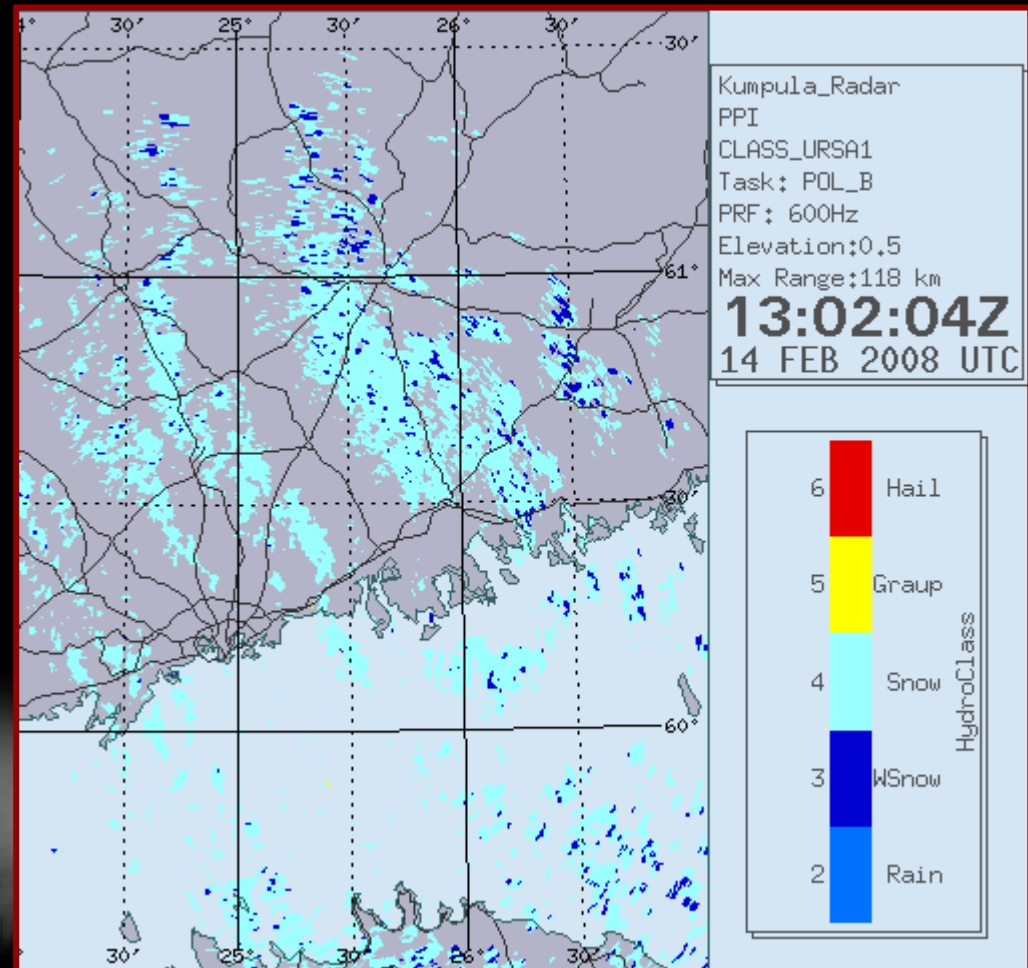
Ongelmakohdat:

- Toimivat huonosti kylmässä ilmassassa
- Huomioi mittausgeometrian rajoitteet

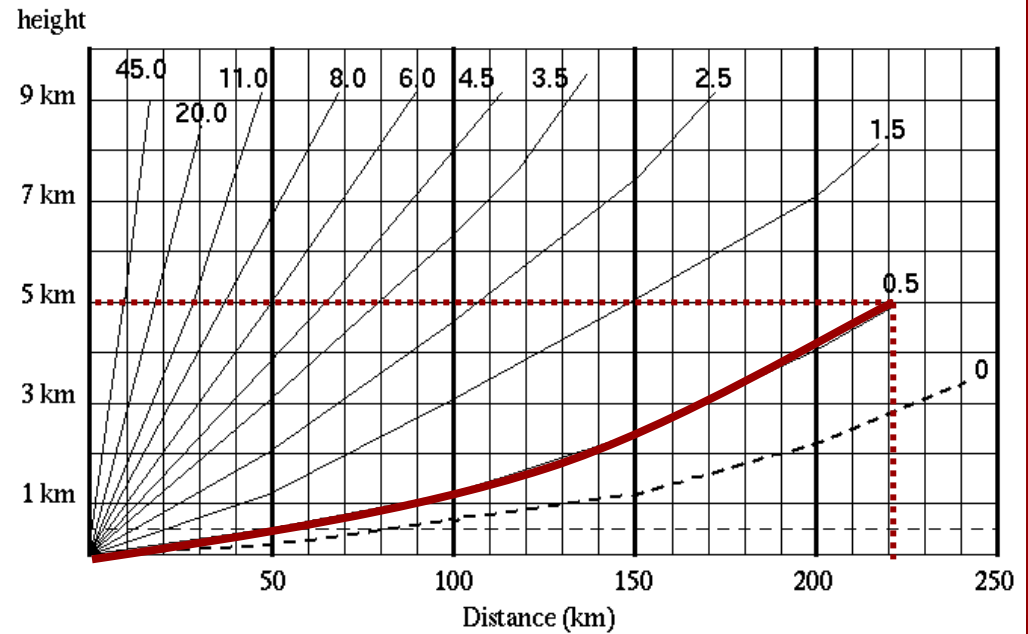
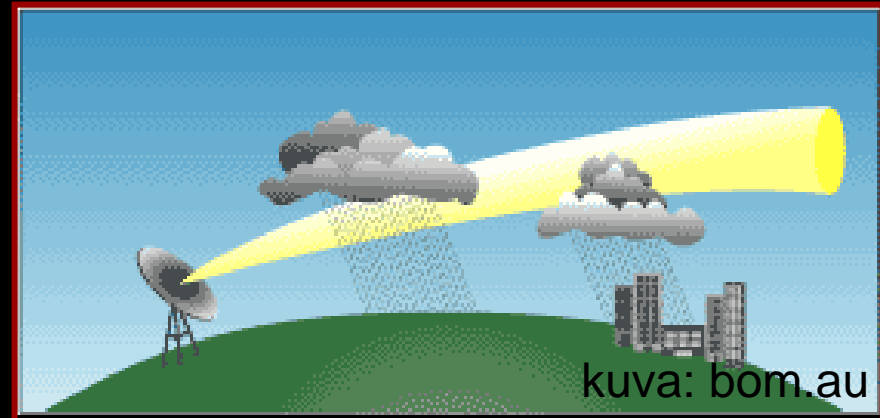
Tuotteita: HydroClass

- Polarimetristen mittaussuureiden avulla päätellään kaiunaiheuttajien tyyppi (kuiva lumi, märkä lumi, vesi, lumirakeet, jäärakeet). Jäärakeet punaisella.
- Muista mittausgeometria: tutka ei näe mitä maanpinnalla sataa – kaukana näkyy kesälläkin lunta!

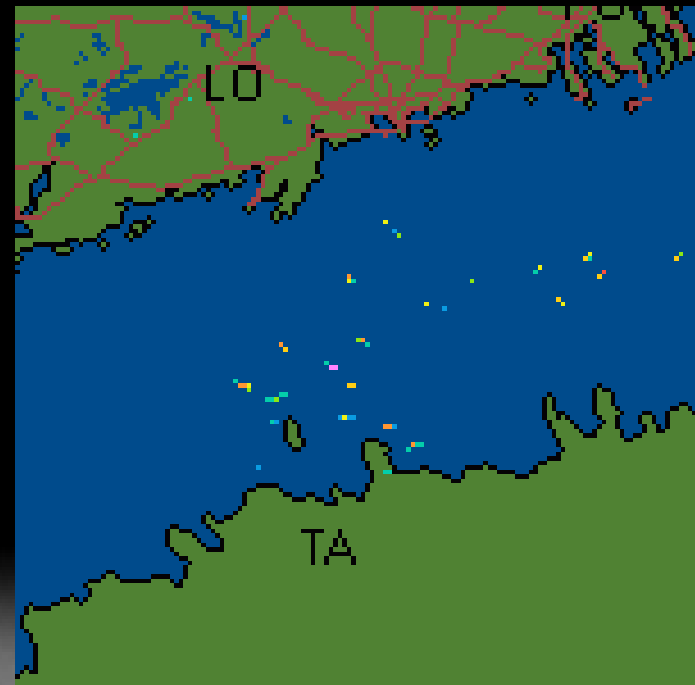
Emme elä pannukakkumaassa!

- Maanpinnan kaareutuminen
  - 220 km päässä ei nähdä enää alinta 5 kilometriä lainkaan >> talvisateita ei usein nähdä yli 150 km päästä
  - Ilmiöt, joista saa huonosti tai ei ollenkaan tietoa yli 100 km päästä: tornadot, puuskarintamat, pintaan romahtanut rankka/raesade

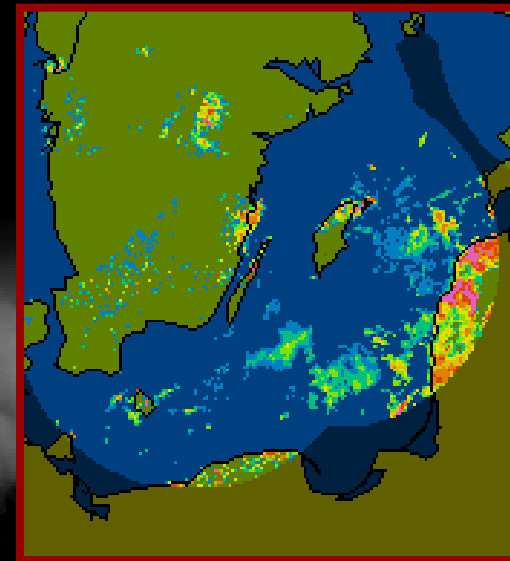
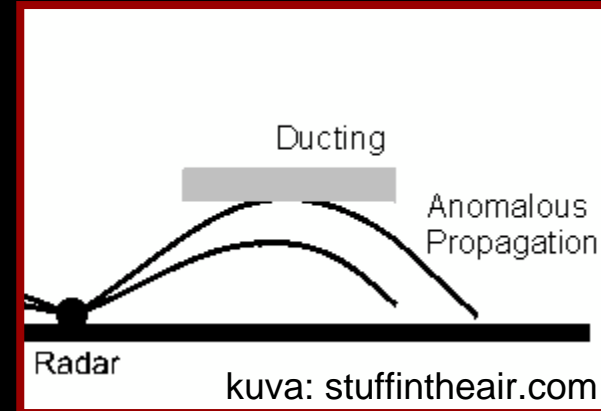
Ei-meteorologisia kaikuja: laivat

- Syy
  - Osa tutkakeilasta osuu laivoihin, jotka heijastavat tehokkaasti
- Virhetulkinnat
  - Voivat joskus näyttää pieniltä konvektiosolun aluilta
- Kuinka erottaa sääkaiuista
  - Liikkuvat eri suuntaan kuin sääkaiut
  - Kukin piste liikkuu omaan suuntaansa
- Hyötykäyttö
  - Ei hyötyä bongauksessa

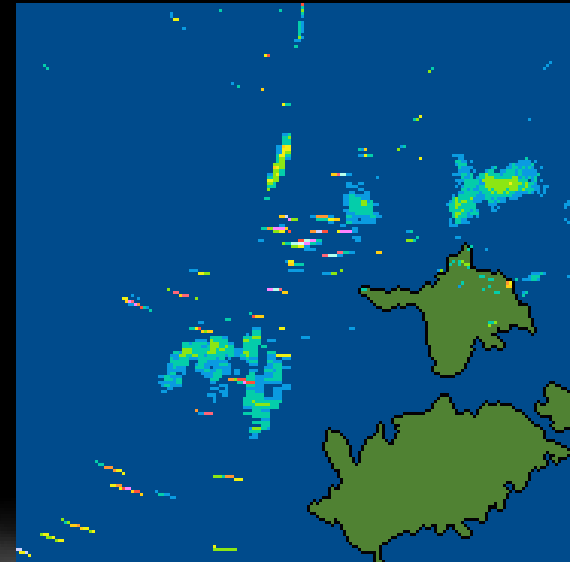
Ei-meteorologisia kaikuja: maakaiut

- Syy
  - Lämpötilainversio, josta tutkakeila taipuu alaspäin (lämmen ilman kylmän meren yllä)
- Virhetulkinnat
  - Voi yksittäisessä kuvassa vaikuttaa voimakkaalta ukkoskuuroalueelta
- Kuinka erottaa sääkaiuista
  - Eivät liiku mihinkään
- Hyötykäyttö
  - Ei hyötyä bongauksessa, kangastusten bongauksessa kylläkin

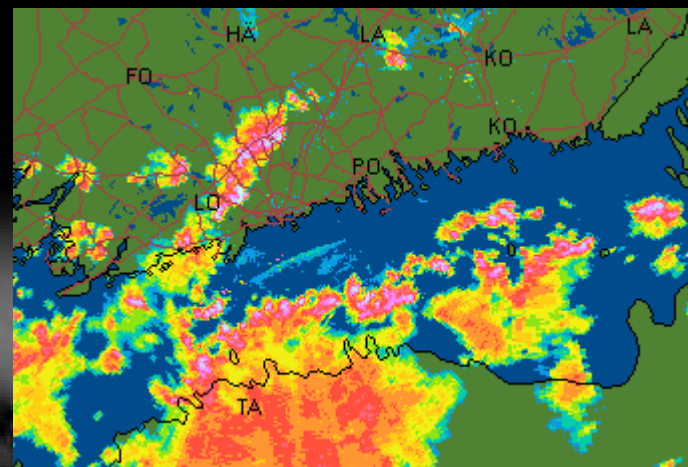
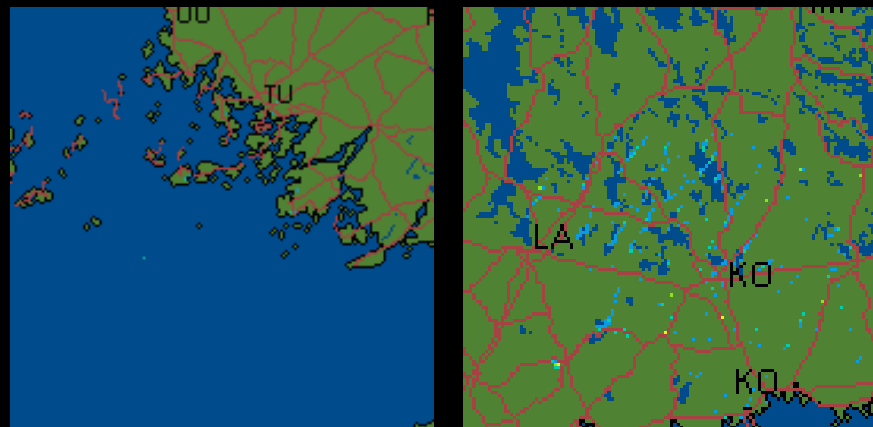
Ei-meteorologisia kaikuja: merikaiut

- Syy
  - Osa tutkakeilasta osuu meren aaltoihin (tutkakeilan taipumisen vuoksi)
- Virhetulkinnat
  - Muistuttavat joskus heikkoja sadekuuroja
- Kuinka erottaa sääkaiuista
  - Liike on epämääräistä ja huojuvaa
- Hyötykäyttö
  - Ei hyötyä bongauksessa

Ei-meteorologisia kaikuja: hyönteiset

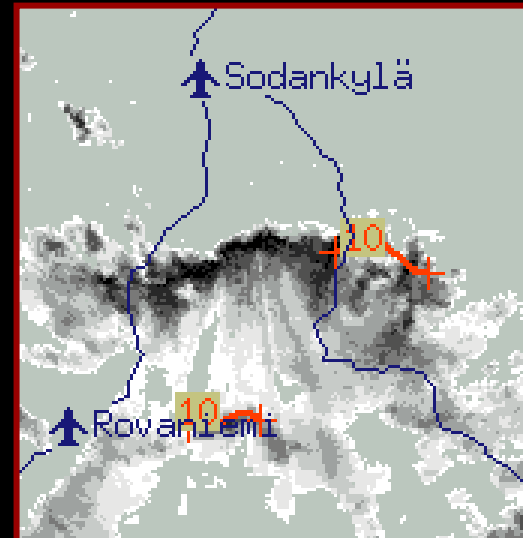
- Syy
  - Tutkakeila osuu hyönteisiin ja heijastuu takaisin tutkalle. Ilmavirtaukset kasaavat hyönteisiä keskittymiksi
- Virhetulkinnat
  - Kaiut erittäin heikkoja, joten sekoittamisen mahdollisuus lähinnä tihkusateeseen
- Kuinka erottaa sääkaiuista
  - Epämääräinen "halo" tutkan ympärillä, erittäin heikon kaiun nauhoja
- Hyötykäyttö
  - Satunnaisesti erittäin suuri hyöty puuskarintamien ja rullapyörteiden paikantamiseen => jatkokehityksen arviointi. Älä jää puuskarintaman taakse.

Voimakkaaseen konvektioon liittyviä kaikuja

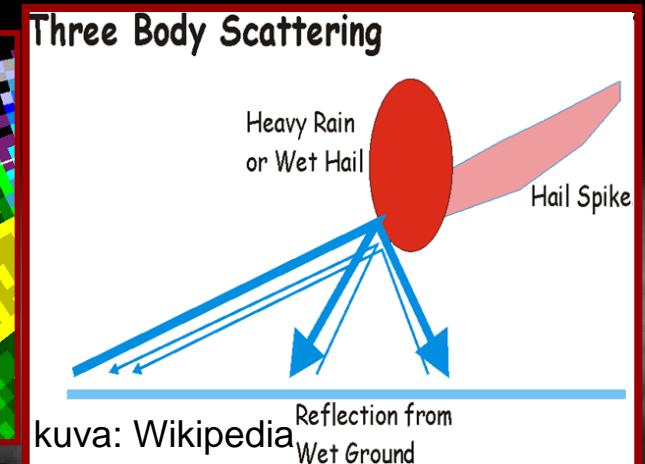
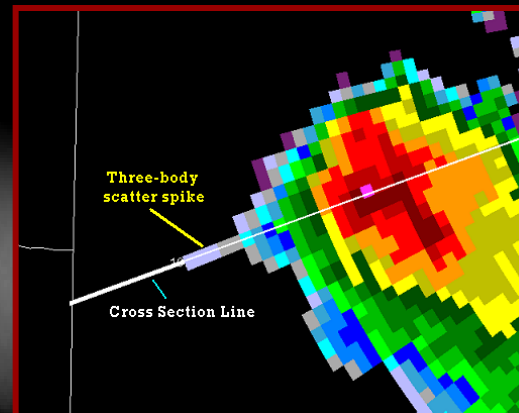
- Vaimeneminen

- Syy: rankkasade ja rakeet estävät tutkapulssien pääsyä sateen taakse => tutkan kyky nähdä sateen läpi heikkenee => "kaiuttomat sektorit"
- Virhetulkinnat: takana tulevan sateen voimakkuuden aliarviointi
- Hyödyt: tieto rakeista

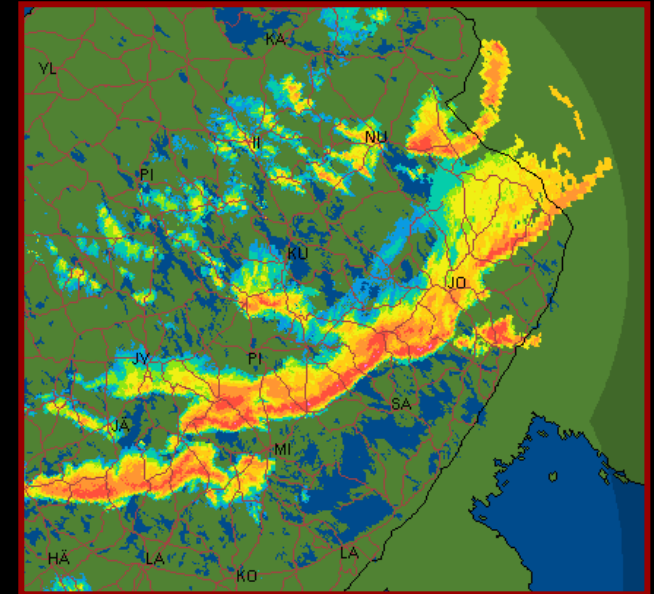
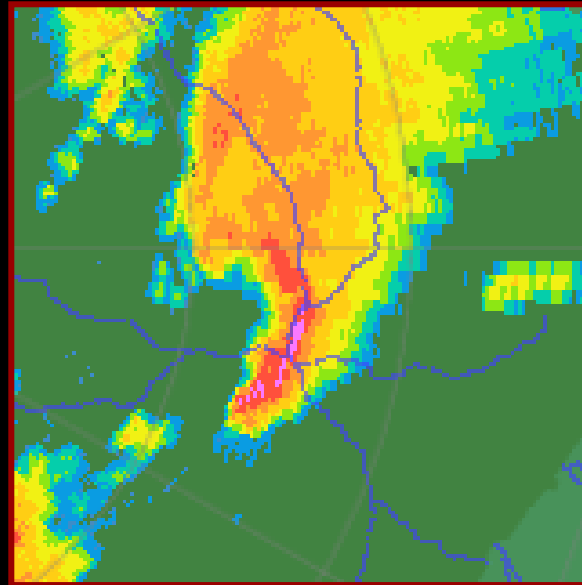
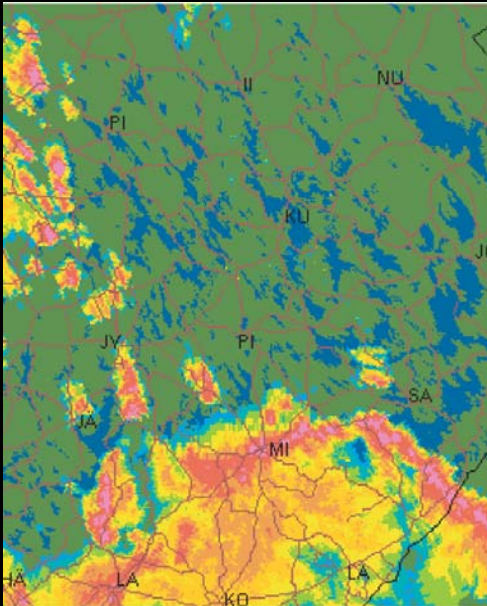

- Three-body scattered spike / flare echo / soihutkaiku

- Syy: tutkapulssien heijastuminen rakeista maahan ja rakeiden kautta takaisin tutkalle => solun taakse sarvi
- Hyödyt: tieto erittäin isoista rakeista
- Suomen tutkilla erittäin harvinainen

Vaaraa aiheuttava konvektio näkyy tutkakuvissa...

... usein nopealiikkeisinä, kaareutuvina, pullistuvina ja katkeilevina nauhoina.

Kaarikaiut (bow echo), tutkakaiun aaltomaiset muodot (line echo wave pattern), takaosan kovertumat (rear inflow notch)